

*Автухов К. А.,
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри
кримінології та кримінально-
виконавчого права
Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»*

ТЕНДЕНЦІ ВИБІРКОВОГО РЕДАГУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

За час дії чинного КВК України до ст. 116 – «Медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі» - як і до інших норм, пов'язаних з реалізацією права засуджених на медичну допомогу, суттєвих змін законодавцем не вносилось. Однак останнім часом робота над їх змістом значно активізувалась: до Парламенту внесено низку законопроектів, якими пропонується суттєво переформулювати правові положення щодо медико-санітарного забезпечення засуджених. Такі активні спроби внесення змін до профільного кодексу не можуть не викликати науковий інтерес. Пропонуємо розглянути питання медичного забезпечення засуджених не з позиції реального стану дотримання прав засуджених у цій сфері або їх правової регламентації, як це робилось раніше різними науковцями, а в контексті якості та доречності можливих змін у цій сфері, що пропонують народні депутати.

До переліку основних законопроектів слід віднести: 1) Про внесення змін та доповнень до Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо забезпечення прав засуджених осіб на медичну допомогу та віросповідання) від 13 березня 2012 р. № 10176; 2) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації законодавства та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, які взяті під варту та які відбувають покарання в установах виконання покарань) від 9 квітня 2012 р. № 10316; 3) Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо підвищення рівня захисту прав засуджених осіб) від 25 квітня 2012 р. 10398; 4) Про внесення змін до ст. 116 Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо забезпечення прав засуджених осіб на медичну допомогу) від 12 грудня 2012 р. № 1020; 5) Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо скасування примусового годування засуджених, які відмовились від прийняття їжі) від 5 лютого 2013 р. № 2199; 6) Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації законодавства про попереднє ув'язнення та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, взятих під варту, осіб, засуджених до позбавлення волі, а також засуджених, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я за межами установ виконання покарань) від 13 лютого 2013 р. № 2293.

Через обмежений обсяг цієї публікації пропонуємо проаналізувати лише окремі положення зазначених законопроектів. Так останній з названих документів, присвячений низці складних і дискусійних питань. Звертаючи увагу на пропозиції змін до КВК України, слід відзначити, що загалом вони містять подекуди доволі новаторські погляди. Однак більш детальний їх огляд породжує низку критичних зауважень. Так, законопроект, зокрема, пропонує доповнити КВК України новою ст. 116-1 - «Лікування засуджених до позбавлення волі за межами установ виконання покарань». У ч. 1 зазначеної статті пропонується встановити такі положення: «1. Особи, які засуджені до позбавлення волі, мають право на отримання медичної допомоги за межами установ виконання покарань у державних та комунальних закладах охорони здоров'я на безплатній основі або у приватних закладах охорони здоров'я на платній основі, у тому числі за кордоном». Аналіз пояснювальної записки до цього документа, на жаль, виявив, що його автори не звернули уваги й не навели необхідної аргументації щодо можливості належного виконання цих положень, зокрема, щодо можливості реалізації права на отримання медичної допомоги засудженими за межами установ виконання покарань за кордоном. Виникають питання щодо забезпечення реалізації комплексу правообмежень, які мають відчувати на собі особи у зв'язку з їх засудженням до позбавлення волі. Вважаємо, що авторам законопроекту слід було більш детально прописати необхідність введення таких радикальних заходів, як фактичний дозвіл на виїзд засудженим до позбавлення волі за кордон, хоч і з таких поважних причин, як отримання медичної допомоги. Крім того, в проекті не окреслено хоча б приблизний перелік захворювань, за наявності яких засуджені можуть виїжджати на лікування за межі нашої держави. А отже, формально, засуджений, який захворів навіть на нетяжке захворювання, теоретично матиме можливість покинути територію України. Розроблення механізму надання можливості виїзду засуджених має бути поєднаний з впровадженням і додаткових механізмів гарантування подальшого повернення засудженого на Україну.

Нарікання викликають також положення п. 3 ч. 2 тієї ж ст. 116-1: «Особам, засудженим до позбавлення волі, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я за межами установ виконання покарань дозволяється: без обмеження у часі та кількості мати побачення з родичами та іншими особами;». Не зрозуміло, навіщо автори законопроекту зробили спробу закласти явно дискримінаційні положення до тексту КВК України, передбачивши, що засудженим, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я за межами установ виконання покарань, надається право без обмежень мати побачення з родичами та близькими, тимчасом, як для засуджених до позбавлення волі, що відбувають покарання в виправних колоніях, автори пропонують збільшити лише кількість короткострокових побачень на місяць з одного до двох. Виникає запитання, чому правовий

статус засуджених, які не хворіють, має бути більш обмежений від тих, хто перебуває на лікуванні?

Перейдемо до розгляду наступного проекту Закону України «Про внесення змін до статті 116 Кримінально-виконавчого кодексу України» (щодо забезпечення прав засуджених осіб на медичну допомогу), метою якого, за визначенням його розробника, є вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства в частині передбачення права засуджених осіб на вільний вибір і допуск лікаря для отримання медичної допомоги. Як вказується в пояснювальній записці до законопроекту, кримінально-виконавче законодавство *не містить чітких норм про право засуджених осіб на вільний вибір і допуск лікаря* для отримання медичної допомоги у місцях позбавлення волі.

Проте аналіз положень проекту Закону показує, що його прийняття, навпаки, може потягти невинуватене обмеження в реалізації засудженими права на вільний вибір лікаря. Так, документ пропонує закріпити, що: «Засуджена особа або її представник мають право звернутися з заявою до керівництва установи виконання покарань Державної кримінально-виконавчої служби України з *проханням надати їй лікаря-фахівця. Відшкодування витрат, пов'язаних із залученням обраного лікаря-фахівця, здійснюється за рахунок засудженої особи, якій надавалась медична допомога, або її родичів*». Таке формулювання може спровокувати хибний висновок, що послуги нібито усіх без винятку лікарів-фахівців повинні сплачуватись засудженим або його рідними. Крім того, передбачення процедури подання заяви засудженим без визначення підстав для відмови в її задоволенні, жодним чином не сприятиме ефективній реалізації прав засудженими.

На нашу думку, в чинній редакції ст. 116 КВК України право засуджених на вільний вибір лікаря закріплюється більш чітко та правильно: «5. Засуджений має право звертатися за консультацією і лікуванням до установ, що надають платні медичні послуги. Оплата таких послуг і придбання необхідних ліків здійснюються засудженими або їхніми родичами за рахунок власних коштів».

Що ж стосується включення до названої норми положення про обов'язкове подання заяви до керівництва установи виконання покарань, то з огляду на п. 4 ст. 116 КВК України, в якому передбачено, що: «*Порядок надання особам, які позбавлені волі, медичної допомоги, організації і проведення санітарного нагляду, використання лікувально-профілактичних і санітарно-профілактичних установ охорони здоров'я й залучення з цією метою їхнього медичного персоналу визначається нормативно-правовими актами Міністерства юстиції України і центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я*», встановлення порядку подання заяви на рівні закону не повною мірою відповідає загальним засадам законодавчої техніки, адже подібні

процедурні моменти мають закріплюватися підзаконними нормативно-правовими актами.

Критичних зауважень заслуговують й інші законопроекти, які частково відбилися в наданих висновках Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, однак й з наведеного можна зробити висновок, що на доугоду чи то політичним, чи то іншим інтересам на цей час окремі положення КВК України піддаються вибірковому редагуванню, що, на жаль, побічним ефектом має дуже низький рівень проектної розробки таких змін.

Література

1. Проект Закону про внесення змін до ст. 116 Кримінально-виконавчого кодексу України (щодо забезпечення прав засуджених осіб на медичну допомогу) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу :

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44927. – Загол. з екрану.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гуманізації законодавства про попереднє ув'язнення та забезпечення конституційних прав і свобод осіб, взятих під варту, осіб, засуджених до позбавлення волі, а також засуджених, які перебувають на лікуванні в закладах охорони здоров'я за межами установ виконання покарань) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу :

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=45758. – Загол. з екрану.